

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра Психології (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Максим ЖИДКО

(підпис)

(ім'я та прізвище)

«28» серпня 2025 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Соціальна психологія

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 05 Соціальні і поведінкові науки

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 053 Психологія

(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологія

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2025 року

Харків – 2025 р.

Розробник: Наталя КАЛАЙТАН, доц. каф. 707, к. психол. н., доц.
(ім'я та прізвище, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри Психології
(№ 704)
(назва кафедри)

Протокол № 1 від «28» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри канд. психол. наук, доц.
(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Юрій ГУЛИЙ
(ім'я та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

(підпис)

Маргарита СТАРОДУБЦЕВА
(ім'я та прізвище)

Загальна інформація про викладача

Калайтан Наталя Леонтіївна,
доц. каф. 704, к. психол. н., доцент.

Перелік дисциплін, які викладає:

- Соціальна психологія
- Юридична психологія
- Основи психології діяльності в екстремальних умовах
- Психологія стресу
- Психологія екстремальних ситуацій

Напрями наукових досліджень: синдром професійного вигорання, психологія стресу та екстремальних ситуацій.

1. Опис навчальної дисципліни

Форми навчання – денна.

Семестр в якому викладається дисципліна – 3;

Дисципліна – обов'язкова.

Обсяг дисципліни:

Загальна кількість годин за навчальним планом – 165, кредитів ЄКТС – 5,5, лекції – 32 години, практичні заняття – 32 години (всього аудиторних занять – 64 години), самостійна робота – 101 години.

Види навчальної діяльності – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (залік).

Мова викладання – українська.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни «Соціальна психологія» полягає у формуванні в здобувачів цілісної системи теоретичних знань про соціально-психологічні закономірності поведінки особистості в групі та суспільстві, механізми групової динаміки й міжгрупових взаємодій, принципи соціального впливу та ефективної комунікації, а також у розвитку практичних умінь аналізувати соціальні процеси й застосовувати соціально-психологічні підходи у професійній діяльності.

Завдання дисципліни «Соціальна психологія»:

1) вивчити закономірності міжособистісної взаємодії та спілкування, а також механізми та принципи ефективного соціально-психологічного впливу;

2) проаналізувати соціально-психологічні явища масових та міжгрупових комунікацій;

3) сформувати знання щодо основних процесів групової динаміки в малих соціальних групах;

4) набути знання щодо закономірностей соціалізації особистості, зокрема формування соціальних ролей, норм, цінностей і соціальних установок, що визначають поведінку в суспільстві;

5) навчитися застосовувати соціально-психологічні знання для аналізу соціальних процесів і прийняття ефективних рішень у професійній діяльності.

Компетентності, які набуваються:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків;
- здатність дотримуватися норм професійної етики;
- здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Очікувані результати навчання. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- основні поняття, теорії та термінологію соціальної психології;
- закономірності спілкування, механізми міжособистісної взаємодії та принципи соціально-психологічного впливу;
- сутність і закономірності групової динаміки в малих групах;
- соціально-психологічні методи дослідження та етичні стандарти їх використання;
- закономірності та особливості функціонування соціально-психологічних явищ в контексті професійних завдань.

вміти:

- застосовувати отримані в ході вивчення дисципліни знання у практичних ситуаціях, зокрема використовувати навички конструктивної комунікації та вирішення конфліктних ситуацій у професійному та міжособистісному контексті;
- пропонувати власні способи вирішення соціально-психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання;
- формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника;
- демонструвати навички командної роботи у процесі вирішення фахових завдань; ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості;

- взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності;

- демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям.

Пререквізити: «Загальна психологія»

Кореквізити: «Психологія особистості».

Постреквізити: «Конфліктологія», «Етнічна психологія і крос-культурні дослідження в психології».

3. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1.

Тема 1. Вступ до соціальної психології. Історія розвитку та сучасний стан соціально-психологічних знань.

Об'єкт, предмет та структура соціальної психології. Структура та завдання соціальної психології як науки та навчальної дисципліни. Історія розвитку соціально-психологічних знань. Виникнення та становлення соціальної психології. Розвиток соціальної психології як самостійної науки. Експериментальний етап у становленні соціальної психології. Експериментальний етап у розвитку науки. Розвиток зарубіжної соціальної психології. Розвиток соціальної психології в Україні.

Тема 2. Психологія спілкування.

Поняття спілкування в соціальній психології. Функції спілкування. Види та форми спілкування. Спілкування як обмін інформацією. Поняття комунікації в соціальній психології. Умови ефективного комунікативного обміну між людьми. Засоби та види комунікації. Бар'єри комунікації. Особливості невербальної комунікації. Поняття соціальної перцепції. Зміст та ефекти міжособистісного сприйняття. Явище каузальної атрибуції. Механізми взаєморозуміння. Проблема точності міжособистісної перцепції. Феномен міжособистісної атракції. Спілкування як інтерактивний процес. Структура та типи взаємодії у процесі спілкування. Взаємодія як організація спільної діяльності. Проксеміка та види міжособистісної дистанції. Поняття хронотопу.

Тема 3. Методи та механізми соціально-психологічного впливу

Поняття психологічного впливу у процесі спілкування. Зараження як засіб групового впливу. Переконавання як свідомий вплив на особистість. Навіювання (сугестія) як цілеспрямований вплив на людину та соціальну групу. Наслідування та його роль у формуванні поведінки особистості та групи. Принципи та методи психологічного впливу за Р. Чалдіні. Методи психологічного впливу в релігійних сектах та культах. Методи психологічного впливу в рекламі. Інформаційна війна та методи інформаційного впливу.

Тема 4. Психологія великих соціальних груп

Проблема групи та спільності у соціальній психології. Класифікація груп та спільностей.

Психологічна характеристика великих соціальних груп. Поняття велика соціальна група, його сутність та зміст. Особливості формування, функціонування та розвитку великих соціальних груп. Види великих соціальних груп. Психологічні особливості етнічних та національних груп. Специфіка дослідження професійних, демографічних та інших великих соціальних груп.

Тема 5. Стихійні групи та масовидні явища психіки

Загальна характеристика та типи стихійних груп. Особливості масової поведінки. Психологія натовпу. Чинники регуляції масової поведінки особистості. Психологічні особливості впливу на масову свідомість та поведінку. Паніка як соціально-психологічний феномен. Мода як форма стандартизованої масової поведінки людей. Чутки та плітки як специфічний засіб передачі інформації та регуляції поведінки.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби: комп'ютер, під'єднаний до мережі інтернет, наявність спеціальних програм для дистанційного спілкування, обміну зображень, документів, файлів даних.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Модуль 2.

Змістовний модуль 2.

Тема 6. Психологія малих соціальних груп

Теоретико-методологічні та історичні аспекти дослідження малої соціальної групи. Традиції вивчення малої групи. Історія дослідження малої соціальної групи у зарубіжній соціальній психології. Мала соціальна група як предмет дослідження вітчизняної психології. Класифікація малих соціальних груп. Структура взаємовідносин у малій соціальній групі – формальна та неформальна групи. Психологічна структура малої соціальної групи. Соціальні статус та роль особистості в групі.

Тема 7. Психологія групової динаміки в малих соціальних групах

Поняття групової динаміки. Механізми та процеси групової динаміки. Групові норми та нормативна поведінка. Феномен групового тиску. Конформізм, конформність та конформна поведінка. Вплив норм меншості на групу. Поняття групової згуртованості та основні підходи до її визначення. Проблема міжособистісної сумісності та спрацьованості. Поняття групового конфлікту. Лідерство та керівництво у малій групі. Прийняття групового рішення та ефективність групової діяльності. Феномену групового духу («групового мислення»). Ефект поляризації при прийнятті групових рішень (ефект зсуву до ризику та обережності). Види групових дискусій та їх особливості.

Тема 8. Психологія міжгрупових відносин.

Психологія міжгрупових відносин. Особливості міжгрупової перцепції. Парадокс Лап'єра. Феномен внутрішньогрупового фаворитизму та міжгрупової агресії.

Тема 9. Проблема особистості у соціальній психології

Специфіка соціально-психологічного вивчення особистості. Соціально-психологічні характеристики особистості. Соціальна ідентичність особистості. Поняття соціалізації, її етапи, механізми та інститути. Поняття соціальної установки та атитюду особистості. Співвідношення атитюдів та поведінки особистості. Можливості зміни соціальних установок особистості.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби: комп'ютер, під'єднаний до мережі інтернет, наявність спеціальних програм для дистанційного спілкування, обміну зображень, документів, файлів даних.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

4. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

5. Методи навчання

Передбачено наступні методи навчання:

1) лекції, спрямовані на формування теоретичних уявлень щодо закономірностей діяльності людини в умовах впливу особливих та екстремальних чинників, різновидів екстремальних станів та постресових порушень внаслідок надзвичайних ситуацій, а також принципів психологічного супроводу особистості в екстремальних умовах;

2) практичні заняття, спрямовані на формування вмінь щодо надання першої психологічної допомоги людині в екстремальних ситуаціях, застосування базових методів психологічної саморегуляції;

3) самостійна робота, яка передбачає підготовку здобувачами доповідей та реферативних робіт у визначений викладачем термін.

4) консультація – форма індивідуальної роботи здобувача із викладачем, спрямована на вирішення труднощів, які виникли під час вивчення лекційного матеріалу та самостійної роботи, або за наявності бажання здобувача отримати більш поглиблене знання стосовно предмету навчальної дисципліни.

6. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (два модулі у формі тестування) та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

7. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

7.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на семінарських заняттях	0 ... 3	8	0 ... 24
Модульний контроль	0...26	-	0 ... 26
Змістовний модуль 2			
Робота на семінарських заняттях	0 ... 3	8	0 ... 24
Модульний контроль	0...26	-	0... 26
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови здобувача від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

7.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- знати структуру й особливості психологічного знання;
- знати види та напрямки сучасної психології;
- знати принципи побудови навчання в психології.

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- розкривати зміст основних понять і категорій психології;
- застосовувати знання про особливості професійної діяльності психолога на практиці.

7.3. Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Прийнята шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру.

Задовільно (60-74). При виконанні модульних контрольних робіт, без принципових помилок, виконано не менш ніж 50 % від загальної кількості питань. Знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти за зразком наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти за допомогою викладача (додаткові, уточнюючі запитання, допомога у формулюванні думки та т. ін.) розв'язувати задачі прикладного характеру.

Добре (75-89). При виконанні модульних контрольних робіт без помилок виконано не менш ніж 75 % від загальної кількості питань. Досконало знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти самостійно наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти логічно, обґрунтовано пояснювати наявність зв'язку між ними (припустимі несуттєві помилки, які студент самостійно виправляє після додаткового уточнення з боку викладача). Вміти без суттєвої допомоги викладача розв'язувати задачі прикладного характеру.

Відмінно (90-100). При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 90 % від загальної кількості питань. Досконально знати теоретичний матеріал навчальної дисципліни та вміти застосовувати його при розв'язанні практичних завдань. Відповіді теоретично обґрунтовані, логічні, з дотриманням культури мови.

8. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

9. Методичне забезпечення та інформаційні ресурси

Підручники, що видані викладачами кафедри

1. Методи соціальної психології : навч. посіб. / В. Б. Шапар, В. О. Копилов, Ю. І. Кисіль, В. О. Росоха [та ін.] ; М-во освіти і науки України, Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т". - Х. - Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т", 2002. - 76 с.

10. Рекомендована література

Базова:

1. Волянська О.В. Соціальна психологія: Навч. посіб. / О.В.Волянська, А.М. Ніколаєвська – К.: «Знання», 2008. – 275 с.

2. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Навч. посібник – К.: Академвидав, 2005. – 448с.
3. Москаленко В.В. Соціальна психологія. Підручник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.
4. Поліщук В. М. Соціальна психологія (програмні основи, змістовні модулі, інформаційне забезпечення) [Текст] : навч. посібник : рек. МОН України як навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2006. – 216 с.
5. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
6. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Підручник / М. М. Філоненко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.

Допоміжна:

1. Зімбардо Ф. Ефект Люцифера. Чому хороші люди чинять зло / Ф. Зімбардо. – Yakaboo Publishing, 2017. – 584 с.
2. Чалдіні Р. Психологія впливу: пер. з англ. / Р. Чалдіні. – Книжковий клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2022. – 608 с.
3. Мілгрем С. Покора авторитету. Погляд експериментатора / С. Мілгрем. – Книжковий клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2019. – 287 с.
4. Лебон Г. Психологія народів: пер. з франц. / Г. Лебон. – Андронум, 2021. – 110 с.
5. Лебон Г. Психологія мас: пер. з франц. / Г. Лебон. – Мультимедійне видавництво Стрельбицького, 2020 (електрон.)
6. Лебон Г. Психологія людських спільнот: пер. з франц. / Г. Лебон. – Андронум, 2021. – 224 с.
7. Фройд З. Психологія спільнот і аналіз людського «Я» / З. Фройд. – Мультимедійне видавництво Стрельбицького, 2021 (електрон.)

11. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека університету – http://library.khai.edu/library/page_lib.php
Електронна бібліотека кафедри психології